

Nr 103.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående viss nedsättning av sockerskatten; given Stockholms slott den 22 februari 1918.

Under återopande av härvid fogade utdrag av statsrådsprotokollen över jordbruksärenden och finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbinda sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1918 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med i ovan återopade statsrådsprotokoll över jordbruksärenden av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder — antaga bilagda förslag till kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

Förslag

till

kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

Härigenom förordnas, att, utan hinder av bestämmelserna i 1 § av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, för allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i nämnda förordning närmare bestämmas, vid sockrets utlämning till fritt bruk från och med den dag under år 1918, som Konungen bestämmer, till och med den 31 oktober samma år erläggas skatt med 6 öre för varje kilogram, dock att för det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skatten under oförmälda tid utgår med 2 öre för varje kilogram.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22
februari 1918.*

Närvarande

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson anförde:
I proposition nr 45 den 6 februari 1917 föreslog Kungl. Maj:t
riksdagen att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget
och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare
av sockerbetor för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning i
huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av dåvarande chefen
för jordbruksdepartementet förordats i det vid propositionen fogade utdrag
av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden — antaga ett propositionen
bilagt förslag till kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.
I fråga om de omständigheter, som föranledde berörda proposition,
torde jag få erinra om följande.

Den 27 juni 1916 utfärdades förordning angående maximipris å
socker och sirap, varigenom olika kvaliteter av dessa varor äsattes
högsta pris.

*Beslut vid
1917 års riks-
dag m. m.*

Enligt kungörelsen den 11 juni 1915 skulle från 1916 års ingång vid import erläggas tull för raffinerat socker och för oraffinerat socker av visst ljusare slag med 10.5 öre och för mörkare oraffinerat socker (råsocker) med 7.5 öre, allt för kilogram. För år 1918 borde enligt riksdagens uttalande år 1913 dessa tullsatser sänkas med 0.5 öre till respektive 10 och 7 öre för kilogram. Tullen å sirap och melass utgör 5 öre för kilogram.

För såväl importerat som inom landet tillverkat socker skall vid sockrets utlämnande till fritt bruk erläggas särskild skatt, vilken enligt kungörelsen den 15 december 1914 utgick med 16 öre för kilogram. För det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skulle dock skatten intill 1918 års utgång utgå med endast 12 öre för kilogram. Matsirap och melass av vanliga typer draga icke sockerskatt.

Genom förordning den 13 oktober 1916 angående reglering av förbrukningen av socker var distributionen av landets hela sockertillgång lagd under folkhushållningskommissionen, närmast dess sockerbyrå, jämte underlydande organ.

Framställningar hade inkommit dels från de bägge i propositionen omförmälda sockerfabriksbolagen om höjning av maximipriset å socker på grund av ökade tillverkningskostnader, dels ock från sockerbetsodlarna om ökad betalning för levererade betor. I dessa frågor verkställdes utredning genom särskilda, av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet jämlikt erhållet bemyndigande tillkallade sakkunniga, vilka avgävo utlåtande den 14 december 1916.

För egen del fann departementschefen någon åtgärd från statens sida för att bereda svenska sockerfabriksaktiebolaget ersättning för de merkostnader, som detta bolag enligt egen uppgift fått vidkännas vid sockertillverkningen, icke böra ifrågakomma, varvid departementschefen framhöll, att detta bolags rörelse, såsom helhet betraktad, lämnat full ersättning för dessa merkostnader. Däremot fann han vissa billighets-skäl föreligga för att i någon mån låta mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag åtnjuta gottgörelse för uppkommen utgiftsökning, vilken för år 1917 uppskattats till 351,120 kronor och som till följd av maximiprisen icke kunnat ersättas genom högre pris å bolagets fabrikat.

Beträffande frågan om höjda betpris fann departementschefen densamma böra, så vitt statens intresse av frågan vidkomme, bedömas utslutande ur synpunkten av att säkerställa en så stor sockerbetsodling, att det kunde antagas, att med normal skörd landets behov av socker

för konsumtionsåret 1917—1918 bleve fyllt. I sådant syfte behöfve sockerbetsodlingen ej blott bibehållas vid oförminskad omfattning utan även utvidgas. Efter att hava erinrat att enligt då gällande kontrakt angående sockerbetsodling för svenska sockerfabriksaktiebolagets räkning betpriset för deciton tvättade betor vore vid höstleverans (oktober och november) 2 kronor 20 öre och vid senare leverans 2 kronor 40 öre, varvid i varje fall förutsattes viss sockerhalt och tilläggspris lämnades för högre sockerhalt, fann departementschefen sig av närmare angivna skäl böra tillstyrka, att man för år 1917 beräknade en prishöjning till 3 kronor 15 öre för deciton betor av kontraktsenlig sockerhalt vid höstleverans med tillägg för vinterleverans och för högre sockerhalt. Då det tillika förutsattes, att bolagen skulle av egna medel liksom under år 1916 lämna odlarna gödslingsbidrag med minst 40 kronor för hektar, motsvarande ungefär 15 öre för deciton, återstod av prishöjningen å 95 öre för deciton ett belopp av 80 öre, vilket bolagen icke syntes skäligen kunna tillförbindas att utbetala, om icke ersättning på ett eller annat sätt bereddes dem. Med utgångspunkt från en beräknad skörd av 1,000,000 ton kunde det behöfliga beloppet anslås till 8 miljoner kronor.

För erhållande av detta belopp föreslogs anlåtande av olika utvägar. Genom kungörelse den 3 februari 1917 hade Kungl. Maj:t föreskrivit, att en särskild avgift av 25 öre för kilogram skulle upptagas för socker till industriens och restaurangers behov. Av det härigenom inflytande beloppet för den sockermängd, som under återstående delen av då löpande konsumtionsår beräknades för sagda ändamål, eller minst 10,500 ton, syntes 2,000,000 kronor kunna tagas i anspråk för betodlingens främjande. Vidare föreslog departementschefen, att för tiden från och med den 1 mars till och med den 31 oktober 1917 dels maximi-prisen å socker, alla slag, men icke å sirap, måtte höjas med 3 öre, varigenom beräknades för det den 1 mars 1917 kvarvarande, till 75,000 ton uppskattade sockerlagret inflyta 2,250,000 kronor, och dels sockerskatten sänkas med 5 öre, vilket kunde för samma sockerparti antagas medföra för bolagen en minskad utgift av 3,750,000 kronor.

För att bereda mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förenämnda gottgörelse för ökade tillverkningskostnader tillstyrktes för detta bolag ytterligare nedsättning i sockerskatten med 2 öre för samma tid.

I enlighet härmed innehöll Kungl. Maj:ts proposition förslag, att sockerskatten under tiden från och med den 1 mars 1917 till och med den 31 oktober samma år skulle utgå med 11 öre för kilogram, dock

att för socker från de mellansvenska fabrikerna skatten skulle under samma tid utgå med endast 5 öre för kilogram.

Riksdagen biföll icke Kungl. Maj:ts proposition oförändrad. I skrivelse nr 27 den 3 mars 1917 anmälde nämligen riksdagen, att riksdagen — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att, utöver gällande kontraktspris jämte odlingsbidrag av 40 kronor per odlad hektar, till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning med 60 öre per deciton betor, samt att av sålunda utfäst högre ersättning åt betodlarna ingen ökning av då gällande maximipris å socker måtte föränledas — antagit författning angående viss nedsättning av sockerskatten av innehåll, att från dag, som Kungl. Maj:t bestämde, till och med den 31 oktober 1917 skatt skulle erläggas med $10\frac{2}{3}$ öre för kilogram, dock att för socker från de mellansvenska fabrikerna skatten skulle under samma tid utgå med $4\frac{2}{3}$ öre för kilogram.

Genom detta riksdagens beslut minskades betalningen till betodlarna med 15 öre för kilogram i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag. Enligt vad som framgår av den motion, vars yrkande överensstämde med riksdagens beslut, grundade sig beslutet på den beräkning, att till gäldande av det erforderliga beloppet, 6 miljoner kronor, skulle dels användas av förenämnda lösenavgifter 2 miljoner kronor och dels genom nedsättningen i skatten efter $5\frac{1}{3}$ öre för kilogram vinnas för ett parti av 75,000 ton 4 miljoner kronor.

Kungörelse angående nedsättning av sockerskatten i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdades den 3 mars 1917 att tillämpas från och med den 7 i samma månad.

Det bör vidare erinras, att, sedan riksdagen bifallit av Kungl. Maj:t framlagt förslag till vissa ändringar av tullsatserna å socker m. m., dessa tullsatser genom kungörelse den 25 juni 1917 bestämts från och med den 1 januari 1918 till 10 öre för raffinerat socker och oraffinerat socker av visst ljusare slag samt till 7 öre för mörkare oraffinerat socker, allt för kilogram.

*Beslut av
Kungl. Maj:t
hösten 1917.*

I skrivelse den 29 augusti 1917 gjorde svenska sockerfabriksaktiebolaget framställning att för vinnande av bränslebesparing vid tillverkning av konsumtionssocker under verksamhetsåret 1917—1918 tillämpa en förenklad behandling av råsockret vid raffinaderierna genom s. k. nödfallsraffinering. Genom beslut den 6 oktober 1917 godkände

Kungl. Maj:t för sin del detta förslag och förklarade sig tillika ej hava något att erinra mot, att sirapstillverkning ägde rum inom av folkhushållningskommissionen godkänd begränsning.

På framställning av folkhushållningskommissionen förordnade Kungl. Maj:t den 9 november 1917, att förbrukningen av socker inom landet skulle från och med den 1 i samma månad intill dess annat bleve förordnat fortfarande vara underkastad statlig reglering i enlighet med bestämmelserna i förut omnämnda förordning den 13 oktober 1916, samt uppdrog åt kommissionen att genomföra regleringen för konsumtionsåret till och med den 31 oktober 1918 i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av kommissionen i skrivelse den 7 oktober 1917 framlagda förslag.

Därefter har efter framställning av samma kommission ny förordning den 7 december 1917 utfärdats angående reglering av handeln med socker och sirap.

Sedan från de bägge sockerfabriksaktiebolagen framställningar inkommit med begäran, att ersättning måtte beredas dem för den höjning i tillverkningskostnader, som vore att förutse vid avarbetandet av 1917 års sockerbetsskörd, begärde och erhöll jag den 23 oktober 1917 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla högst sju sakkunniga personer för att verkställa utredning och avgiva förslag angående skäligt pris å socker jämte eventuellt andra produkter vid sockertillverkningen under konsumtionsåret 1917—1918 samt till erforderliga åtgärder från statens sida för främjande av den inhemska sockerproduktionen för konsumtionsåret 1918—1919 ävensom vad med dessa frågor ägde sammanhang. Med begagnande av detta bemyndigande tillkallade jag den 30 i samma månad för uppdragets fullgörande ledamöterna av riksdagens andra kammare E. P. W. Röing, S. Linders och A. W. T. von Sneidern, juris doktor J. C. Lembke, professorn N. Hansson, lektorn N. L. Forsberg och föreståndaren för folkhushållningskommissionens sockeravdelning, direktören K. Eriksson.

Dessa sakkunniga företogo omedelbart till behandling frågan angående den ökning av priset å socker och sirap, som motsvarade de ökade kostnaderna för förädling av 1917 års vitbetsskörd, samt avgåvo härom den 14 november 1917 till mig en särskild P. M. I denna upp- togo de till prövning vissa av svenska sockerfabriksaktiebolaget framlagda kalkyler. På grundval av dessa kalkyler hade bolaget hemställt, att sockerpriset vid försäljning i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod måtte för samtliga kvaliteter, sådana de framkomme

vid nödfallsraffineringen, höjas med 7 öre för kilogram, varemot prisen å sirap borde sänkas med 11 öre för golden och 12 öre för mörk sirap, för kilogram räknat. Mot sagda kalkyler riktade de sakkunniga vissa erinringar. De ansågo sålunda bland annat, — dock med reservation av herr Forsberg — att utdelning till bolagets aktieägare borde av närmare angivna anledningar beräknas efter allenast 4 procent å aktiekapitalet i stället för av bolaget förutsatta 5 procent. Med anledning av dessa erinringar funno de sakkunniga prishöjningen å socker kunna stanna vid 5 öre och prissänkningen å golden sirap böra bestännas till 13 öre. Beträffande mörk sirap ansågs det föreslagna priset kunna godkännas.

Med anledning av framställning från det mellansvenska sockerbolaget anförde de sakkunniga, att sockerpriset borde vara enhetligt för hela landet och, om särskilda förmåner funnes böra beredas sistnämnda bolag, detta borde ske i annan ordning än genom olika pris.

Genom förordning den 23 november 1917 fastställde Kungl. Maj:tt maximipris å socker och sirap i enlighet med vad de sakkunniga sålunda föreslagit, varjämte enligt deras förslag vissa jämkningar företogos i bestämmelserna om minuthandlarnas avans, samt om frakttillägg, gottgörelse för emballage m. m. Förordningen trädde i kraft den 25 i samma månad.

Priset för
sockerbetor
1918 m. m.

Frågan om betpriset för 1918 års odling av sockerbetor hade under hösten 1917 varit föremål för livliga meningsutbyten och utredningar inom de därav närmast intresserade kretsarna. På uppdrag av styrelsen för Skånes betodlars centralförening hade agronomen L. Nannesson verkställt en utredning angående produktionskostnaderna vid sockerbetsodling år 1918, vilken utredning gav till resultat, att produktionskostnaden per deciton sockerbetor vid höstleverans beräknades sålunda:

		Med konst- gödsling.	Utan konst- gödsling.
Skörd per hektar	300 deciton	kronor 4.10	kronor —
» » »	270 »	» 4.56	» —
» » »	240 »	» —	» 4.32
» » »	220 »	» —	» 4.70.

Nannesson har emellertid framhållit, att denna kostnadsberäkning måste anföras med all reservation för ytterligare prisstegringar, vilka särskilt beträffande konstgödsel och frakter syntes mycket sannolika. — Stegning i fraktkostnaderna har också sedermera inträffat.

Därjämte har Nannesson beräknat vilket pris, som erfordrades per deciton sockerbetor, för att sockerbetsodlingen skulle bli lika lönande

som med denna konkurrerande produktionsgrenar, och kommit till följande resultat:

vid jämförelse med foderrotfrukter.....	kronor	4.56
» » » potatis.....	»	5.06
» » » korn.....	»	4.68
eller i medeltal kronor		4.77.

Dessa Nannesons kalkyler voro föremål för överläggning vid sammanträde med styrelsen för Skånes betodlars centralförening den 5 november 1917. Därvid ansågs förslaget vara mycket omsorgsfullt utfört. Emellertid ansågs, dels att priset på hästdagsverke vore för lågt med hänsyn särskilt till att dessa dagsverken skulle utgöras under den mest brådskande tiden av året och i hög grad ansträngde dragarna, dels att järnvägsfrakterna hade bort beräknas högre, dels att värdet av naturaförmånerna borde upptagas högre liksom även värdet av foderrotfrukterna i jämförelsetabellen och dels att den tillgodogjorda blastmängden ej kunde beräknas så högt som kalkylen upptog. Därjämte framhölls, att då kalkkväves lämplighet för sockerbetsodling vore tvivelaktig och då chilesalpeter och superfosfat ej syntes kunna påräknas, det vore riktigast att grunda beräkningen på odling utan användning av konstgödsel. Styrelsen framställde på grund härav följande krav beträffande priset å sockerbeter av 1918 års odling: att priset för deciton för höstleverans skulle bli 4 kronor 90 öre vid en sockerhalt av 15 procent med tillägg eller avdrag av 2 öre för varje tiondels procent, varmed sockerhalten översköte eller understege 15 procent, att priset för vinterleverans skulle för deciton bli 30 öre högre än för höstleverans samt att allt avfall skulle återgå till betodlarna.

Med skrivelse den 26 november 1917 överlämnade svenska sockerfabriksaktiebolaget Nannesons utredning och utdrag av protokollet vid nämnda sammanträde med betodlarföreningens styrelse samt anförde för egen del, att om än Nannesons utredning i vissa delar, såsom betodlarna förmenade, utginge från nog så knappt tilltagna kostnadsberäkningar, syntes den i andra delar tyda på motsatsen, vadan bolaget, som låtit dessa beräkningar undergå sakkunnig granskning, icke hade någon anmärkning att göra mot dem. Vad det av betodlarna begärda priset, 4 kronor 90 öre, beträffade, vore det visserligen 20 öre högre än det av Nannesson vid en skörd av 220 deciton per hektar till 4 kronor 70 öre beräknade, men då man för att upprätthålla och eventuellt öka intresset för sockerbetsodling måste taga hänsyn till inkomsten av konkurrerande odlingar, hade bolaget funnit, att tillmötesgående av betodlarnas krav borde visas. Det borde emellertid uppmärksammas, att den av betodlarna

såsom utgångspunkt vid prisberäkningen använda sockerhalten av 15 procent låge minst en procent under den medelsockerhalt, som otvivelaktigt borde kunna påräknas. I odlingskontrakten för år 1917 vore grundpriset beräknat efter en sockerhalt av 16 1/2 procent. Man borde alltså kalkylera med minst 20 öres tilläggspris per deciton utöver det av betodlarna nu begärda. — I fråga om avfallet gjorde bolaget vissa uttalanden.

Socketbolagets skrivelse jämte bilagor överlämnades till förenämnda sakkunniga, som jämväl fick till sig överlämnad en till Kungl. Maj:ts ställd skrift i ämnet från södra Kalmar läns och Ölands betodlarförening.

I avseende å betpriset m. m. yttrade sig de sakkunniga i en P. M. den 4 december 1917, ur vilken jag torde höra återgiva följande.

De sakkunniga i
P. M. 4 dec.
1917.

»I och för ytterligare belysning av frågan om betpriset hava de sakkunniga från svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag införskaffat upplysningar för vardera av åren 1912—1916 om betarealens storlek, medelskörden av betor per hektar och sockerhalten i betorna ävensom om betarealens minskning under år 1917, absolut taget och i procent av föregående års areal, med minskningen jämväl angiven för särskilda grupper av odlare, ordnade efter betarealens storlek. Vidare har från mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag begärts upplysning om de krav, som eventuellt kunna hava framställts från betodlarnas sida å ökat betpris eller förändring i de mellan bolaget och betodlarna gällande kontrakten. Slutligen hava från Danmark införskaffats uppgifter om pris å socker och sockerbetor från och med den 1 januari 1914 tills nu.

Till utgångspunkt vid prövningen av frågan om betpriset hava de sakkunniga tagit nyssnämnda av herr Nannesson verkställda utredning om produktionskostnaderna vid sockerbetsodling 1918, vars beräkningar de sakkunniga funnit sig böra i huvudsak godkänna. — — —

Vad beträffar de till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag anslutna odlarna, har, enligt vad bolaget meddelat, från deras sida ännu icke framställts preciserade krav å betpriser för nästkommande års odling och något bestämt yrkande om visst pris har icke gjorts i förutnämnda skrivelse från södra Kalmar läns och Ölands betodlarförening. De sakkunniga hava under sådana omständigheter ej funnit anledning ingå i prövning om ett särskilt pris för betor av mellansvensk odling och detta så mycket mindre som enligt sakkunnigas mening, så vitt statens direkta medverkan sträcker sig, priset å sockerbetor bör vara ett och detsamma för hela riket. — — —

För beräkning av det erforderliga betpriset har herr Nannesson i sin utredning dels sökt fastställa de direkta produktionskostnaderna per hektar och deciton sockerbetor, dels sökt utröna vilket pris, som erfordras per deciton sockerbetor, för att denna odling skall bliva lika lönande som andra med sockerbetsodlingen konkurrerande produktionsgrenar. De sakkunniga hava i detalj genomgått dessa beräkningar samt därvid funnit anledning till följande uttalanden.

1. *Produktionskostnaderna per hektar och deciton sockerbetor.* — — —

Priset per *håstdagsverke* har beräknats högre än det av folkhushållningskommissionens prissättningskommitté antagna priset, utgörande 4.50 kronor för såväl häst- som mansdagsverken, varemot priset per *mansdagsverke* här beräknats något

lägre. — — —. Det torde ock, enligt de sakkunnigas mening, vara befogat att sätta kostnaderna för hästdagsverken relativt högt vid sockerbetsodling, enär det arbete, som fordras, är mycket strängt och kräver kraftiga djur. Även vilja de sakkunniga vitsorda, att den stegring, som ägt rum i kostnaderna för skoning, utfodring m. m., är högst avsevärd. Med hänsyn härtill hava de sakkunniga icke ansett sig hava något att erinra mot det relativt höga priset för hästdagsverken, varvid jämväl bör uppnärksammas, att detta pris av betodlarna förklarats vara för lågt beräknat. Vad åter beträffar priset för mansdagsverken, som är något lägre än folkhushållningskommissionens prissättning, torde böra framhållas, att för smärre odlare, som förrätta arbetet med hjälp av den egna familjens medlemmar, arbetskostnaden givetvis ställer sig lägre.

I fråga om kostnaderna för *ackordsarbete* har den i utredningen beräknade summan av 250 kronor per hektar i kontant jämte reseersättningar och 30 kronor per hektar i naturaförmåner anförts med reservation och hava betodlarna ansett naturaförmånerna på många ställen vara för lågt beräknade. Även de sakkunniga anse sannolikt, att de beräknade arbetskostnaderna äro väl låga med hänsyn till de ökade krav, som på grund av stegrade levnadskostnader torde komma att framställas under nästkommande år.

Frakter äro beräknade på grundval av fraktkostnaderna för sockerbeter och betmassa år 1917 enligt från 12 olika järnvägar inom Skåne lämnade uppgifter. Den angivna fraktkostnaden utgör det aritmetiska medeltalet av de olika järnvägarnas fraktsatser. Mot beräkningssättet kan anmärkas, att någon hänsyn icke tagits till de å varje särskild järnväg befordrade betkvantiteterna, och torde detta haft till följd, att det angivna medeltalet ligger för högt, enär fraktsatserna äro relativt låga å flera av de för bettransporterna mest betydande järnvägarna, framför allt statens järnvägar. Å andra sidan bör emellertid framhållas, att fraktsatserna i allmänhet torde komma att betydligt höjas under nästkommande år på grund av ökade bränslepriser m. m., varför de i utredningen beräknade fraktkostnaderna snarast torde kunna anses vara för låga.

Mot det i utredningen beräknade värdet av *blast* har från betodlarnas sida anmärkts, att den blastmängd, som kan tillgodogöras såsom foder, är alltför högt uppskattad. De sakkunniga hava ock funnit denna anmärkning vara värd beaktande, åtminstone vad gäller större betodlare.

I den Nannesonska utredningen har försiktigheten ansetts bjuda att ej uppskatta *betskörden* högre än 270 deciton vid full konstgödsling och 220 deciton utan konstgödsling, varvid hänsyn tagits till att i kostnaderna ej inräknats något risktillägg eller någon företagarrvinst ävensom till att vissa odlare arbeta under ogynnsammare förhållanden i fråga om jordmån, arbetsförhållanden samt avstånd till fabrik och järnvägsstation. Enligt uppgifter, som de sakkunniga införskaffat från svenska sockerfabriksaktiebolaget, har betskörden per hektar under ett par av de senare åren varit osedvanligt låg. Medan den exempelvis under åren 1912—1914 översteg 300 deciton per hektar, uppgick den år 1915 till 261 och år 1916 till 249 deciton per hektar. Ehuruval i främsta rummet ogynnsamma väderleksförhållanden härvid gjort sig gällande, torde även minskad användning av artificiella gödselmedel hava inverkat på de nämnda resultaten. Vid uppskattningen av nästkommande års betskörd synes ock böra räknas med, såväl att redan föregående grödor erhållit mindre

än normalt av artificiella och naturliga gödselmedel som även att den ladugårds-gödsel, som numera erhålles, är av sämre kvalitet på grund av svagare och äggvitefattigare utfodring. Med hänsyn till dessa omständigheter hava de sakkunniga ansett lämpligt att icke räkna med större betskörd per hektar än 270 deciton vid full konstgödsling samt 220 deciton utan konstgödsling, mot vilka enligt utredningen svarar en odlingskostnad av respektive 4 kronor 56 öre och 4 kronor 70 öre per deciton betor.

2. *Erforderligt betpris vid jämförelse med konkurrerande produktionsgrenar.*

Uti den Nannesonska utredningen har vidare verkställts en beräkning av det betpris, som erfordras för att sockerbetsodling skall bliva lika lönande som respektive foderrotfrukts-, potatis- och kornodling. I detta syfte har först och främst företagits en approximativ uppskattning av det relativa skördeutbytet för olika grödor. De sakkunniga hava härvid uppmärksammat, att skördeutbytet av potatis i förhållande till sockerbetor satts till 60:100 eller högre än de relativa skördesiffror för potatis, som erhållits vid Alnarp eller som framgått ur den officiella skördestatistiken, varvid såsom skäl angivits, att i bägge dessa fall potatisodling bedrivits på i medeltal mycket sämre jord än den för sockerbetsodling använda. Det uppskattade skördeutbytet av potatis, 16.2 ton per hektar, visar sig vara något högre än den av folkhushållningskommissionens prissättningskommitté för skånska förhållanden beräknade genomsnittliga skördesiffran för potatis. Enligt de sakkunnigas uppfattning kan ock det i utredningen använda jämförelsetalet betecknas såsom en ganska hög siffra, även under förutsättning att potatisodlingen bedrivs å den för sockerbetsodling använda bästa jorden.

Värdet av de olika grödorna har beräknats, vad beträffar korn och potatis, på grundval av de under hösten 1917 gällande maximiprisen, vad åter beträffar foderrotfrukter, efter ett uppskattat pris av 23 öre per foderenhet. Foderenheten i foderrotfrukter har liksom i den av 1916 års sockersakkunniga verkställda utredningen beräknats till högre pris än foderenheten i sockerbetsblast och betmassa, vilket synes vara berättigat med hänsyn till att förstnämnda fodermedel äga högre fodervärde, särskilt vid utfodring av hästar och svin. Påpekas må i samband härmed, att foderbetor numera användas såsom ersättning för kraftfoder åt dragarna och synes, i betraktande av den begränsade tillgången på havre, även av denna anledning ett något högre pris å foderenheten i foderrotfrukterna vara motiverat.

Från betodlarnas sida har anmärkts, att det beräknade priset å foderrotfrukter är allt för lågt i förhållande till priset därå i den allmänna handeln. Denna anmärkning kunna de sakkunniga redan av principiella skäl icke godkänna. Då det såsom här gäller att under statens medverkan fastställa priset å en jordbruksprodukt och att därvid utröna det pris, som erfordras för att odlingen av denna produkt skall bli lika lönande som med denna konkurrerande produktionsgrenar, sör till grund för den anställda jämförelsen icke läggas ett ännu icke reglerat pris, som till följd av speciella förhållanden ställer sig abnormt högt, utan bör i stället, så långt möjligt, jämförelse anställas med de maximipriser å konkurrerande produkter, som staten funnit skäligt fastställa med hänsyn till rådande produktionskostnader. För övrigt bör uppmärksammas, att då foderrotfrukterna ansetts böra åsättas ett högre pris per foderenhet än sockerbetsblast och betmassa, detta huvudsakligen skett med hänsyn till de förstnämndas större användbarhet vid utfodring av hästar och svin, medan däremot vid utfodring av nötkreatur blast och betmassa

torde äga ett lika stort fodervärde som foderrotfrukterna. Ur sistnämnda synpunkt kunde därför ett och samma pris för alla dessa foderämnen anses berättigat, liksom också vid smörprisets fastställande foderenheten i foderrotfrukterna beräknats till ett pris av endast 20 öre eller detsamma som för sockerbetsblast och betmassa i den Nannesonska utredningen.

Den Nannesonska utredningen i här förevarande del, till vilken de sakkunniga i övrigt icke funnit anledning föga någon erinran, slutar på ett erforderligt pris per deciton sockerbeter av

vid jämförelse med foderrotfrukter	kronor 4: 56
» » » potatis	» 5: 06
» » » korn	» 4: 68

i medeltal kronor 4: 77.

Såsom slutresultat av utredningen i denna del framgår alltså ett betpris, som ganska nära ansluter sig till det, som beräknats på grundval av produktionskostnaderna vid sockerbetsodling utan konstgödsling, eller, såsom förut nämnts, 4 kronor 70 öre per deciton sockerbeter. Härvid är dock att märka, att enligt herr Nannesons mening utebliven konstgödsling skulle komma att medföra någon höjning av medeltalet 4 kronor 77 öre, enär sockerbeter ansetts reagera starkare för konstgödsling än de anförda grödorna i medeltal. Såsom betodlarna framhållit, torde det ock vara riktigast att grunda räntabilitetsberäkningen för sockerbetsodling under nästkommande år på utebliven konstgödsel.

Under nämnda förutsättning synes alltså den Nannesonska utredningen giva vid handen, att ett betpris av 4 kronor 70 öre å 4 kronor 80 öre per deciton vore erforderligt för att trygga sockerbetsodlingen under nästkommande år. Emellertid hava de sakkunniga med ledning av den granskning, som ägnats den Nannesonska utredningen, och de upplysningar, som i övrigt inhämtats, funnit ett något högre betpris eller 4 kronor 90 öre per deciton (vid höstleverans), d. v. s. samma pris som det av betodlarna begärda, erforderligt, för att sockerbetsodlingen under nästkommande år skall kunna bedrivas i den omfattning, som ur det allmännas synpunkt kan anses önskvärt. De sakkunniga hava härvid tagit hänsyn till att, såsom förut berörts, den i den Nannesonska utredningen gjorda beräkningen av arbetskostnader och frakter får anses låg i betraktande av den förhöjning av dessa kostnader, som sannolikt kan väntas under nästkommande år, varjämte blasten av sockerbeterna icke torde i genomsnitt kunna tillvaratagas till så stor del, som förutsatts i utredningen. Därjämte hava de sakkunniga ansett, att en viss hänsyn bör tagas till den verkan ett högre pris har såsom sporre å odlarnas håg att vidmakthålla och öka odlingen.

I samband härmed vilja de sakkunniga påpeka, att det här föreslagna betpriset synes vara skäligt även med hänsyn till sockerbetans fodervärde, vilket kan uppskattas till 22 å 25 foderenheter per deciton betor. Räknar man med samma pris per foderenhet i sockerbetan, som i den Nannesonska utredningen beräknats för foderenheten i foderrotfrukter, erhåller man ett fodervärde per deciton sockerbeter av cirka 5 kronor. Tager man därjämte hänsyn till att sockerbeterna äga en ur näringsfysiologisk synpunkt ensidig sammansättning med lägre äggvitehalt än foderrotfrukterna och en mindre god dietisk verkan än dessa samt att de vid lagring äro underkastade relativt stora förluster, torde kunna påstås, att det föreslagna priset å sockerbeter ungefärligen motsvarar deras fodervärde.

Av betodlarna har yrkats, att det begärda priset av 4 kronor 90 öre per deciton sockerbetor (vid höstleverans) skulle utgå vid en för fabriken uträknad *medelsockerhalt* av 15 procent samt att för var tiondels procents ökning eller minskning i medelsockerhalten betpriset skulle röna ett tillägg, respektive avdrag, av 2 öre per deciton betor. Från att tidigare hava varit fastställd till 14 procent har den medelsockerhalt, som erfordras för grundprisets uppnående, sedermera successivt höjts, så att den enligt gällande kontrakt utgjort 16 $\frac{1}{2}$ procent för år 1917. Medelsockerhalten hos betor vid samtliga svenska sockerfabriksaktiebolaget tillhöriga sockerfabriker har under åren 1912—1916 enligt av bolaget meddelade uppgifter uppgått till respektive 17.40, 17.25, 17.48, 17.17 och 16.56 procent samt har icke under något av dessa år vid någon fabrik understigit 16.15 procent. Under sådana förhållanden anse de sakkunniga, att medelsockerhalten hos normala betor icke kan sättas lägre än 16 procent, — — —. Med hänsyn därjämte till att vid fastställande av maximipriser eljest plägar bestämmas, att priset skall utgå för fullgod vara, hava de sakkunniga ansett en medelsockerhalt av allenast 15 procent för grundprisets ernående vara för lågt beräknad. I betraktande å andra sidan av att den i kontrakten senast stipulerade sockerhalten av 16 $\frac{1}{2}$ procent under år 1916 icke uppnåddes vid 10 fabriker, har medelsockerhalten ansetts böra bestämmas något lägre eller, som nämnt, till 16 procent. I fråga om det av betodlarna yrkade tillägget eller avdraget av 2 öre för var tiondels procents ökning, respektive minskning, i medelsockerhalten hava de sakkunniga intet att erinra.

Såsom *vinterpris*, d. v. s. det betpris, som erlægges vid leverans till fabriken efter den 15 november, har av betodlarna begärts ett grundpris av 5 kronor 20 öre per deciton betor. Skillnaden mellan höst- och vinterpris skulle följaktligen uppgå till 30 öre, medan den förut utgjort 20 öre. Ifrågavarande skillnad är, enligt till de sakkunniga lämnade upplysningar, avsedd att utgöra ersättning för odlarnas kostnader vid lagring och förvaring av betor samt därvid uppkommande vikt förlust genom avbrytning av smärre delar, betornas lättnad m. m. och såsom skäl för den begärda ökningen har anförts stegringen i allmänhet av hithörande kostnader. Från bolagets sida har mot en alltför stor ökning av här omförmälda prisskillnad anförts, att leveranstiden därigenom kunde komma att onödigt förlängas och fara inträda för tillfälligt avbrott i fabriksdriften. I viss mån har emellertid denna fara undanröjts genom framflyttning av terminen för vinterprisets inträdande från den 1 december till den 15 november och har bolaget ansett sig böra för nästkommande års kampanj biträda yrkandet å ett vinterpris av 5 kronor 20 öre per deciton, mot vilket icke heller de sakkunniga hava något att erinra.

Framflyttningen av terminen för vinterprisets inträdande har för övrigt motiverats med kampanjernas förkortning under de senare åren och innebär, enligt vad från bolagets sida upplysts, ett tillmötesgående av betodlarnas krav att inom viss tid före kampanjens slut komma i åtnjutande av det högre priset, något som de ock redan varit tillförsäkrade i svenska sockerfabriksaktiebolagets kontrakt.

Vad beträffar *vitbetsavfallet* från fabrikena, har av betodlarna yrkats, att all betmassa samt av melass och sockersnitsel vissa angivna kvantiteter skulle återgå till odlarna för att bereda dem möjlighet att hålla sina dragare i full arbetskraft under det ansträngande arbetet. I fråga om betmassan har bolaget icke haft något att erinra mot odlarnas krav. För betmassa, som under viss förutsättning tillhandahållas odlarna, en var i proportion till de av honom levererade betornas vikt, skulle

betalas ett pris av 20 öre per 100 kilogram, medan odlare, som uttager mera än honom tillkommer enligt nämnda fördelningsgrund, skulle för överskottet erlägga ett pris av 3 kronor per 100 kilogram. Sistnämnda höga pris har, enligt vad de sakkunniga inhämtat, satts i syfte att underlätta en så rättvis fördelning som möjligt av betmassan mellan odlarna.

Av melass hava betodlarna begärt att under nästkommande produktionsår få sig tillförsäkrade 2 fat å cirka 250 kilogram per hektar odling, därav ett fat till pris av 6 öre per kilogram och ett fat till 15 öre per kilogram. Bolaget har icke haft något att erinra mot att den begärda kvantiteten tillförsäkras odlarna med förköpsrätt, men i fråga om priset för det andra fatet ansett, att detta bör bestämmas till samma belopp, som fastställts av riksvärderingsnämnden för innevarande produktionsår, eller 18.5 öre per kilogram. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, har melassutbytet tidigare varit cirka 3 fat per hektar odling, men för innevarande produktionsår har bolaget på grund av den minskning i melassutbytet, som särskilt till följd av nödfallsraffineringen kan väntas, endast ansett sig kunna räkna med 2.4 fat per hektar. Av den sålunda utvunna melassen har bolaget medgivit, att 2 fat ställas till odlarnas förfogande, varav ett fat skulle betalas med 6 öre per kilogram och det andra efter marknadspris. Sedan emellertid folkhushållningskommissionen begärt att till de av riksvärderingsnämnden bestämda priserna få disponera all melass och snitsel, som icke efter viss grund äro ställda till betodlarnas förfogande, har bolaget icke kunnat vidhålla löftet om 2 fat under innevarande produktionsår, som likväl av betodlarna krävs såsom förutsättning för underhandlingar om betodling under nästkommande år.

Enligt de sakkunnigas mening är det synnerligen önskvärt, att betodlarna för såväl innevarande som nästkommande produktionsår tillförsäkras de begärda kvantiteterna, särskilt med hänsyn till det intensiva jordbrukets stora behov av kraftfoder. Härvid synes dock ett förbehåll böra göras. Därest en planerad tillverkning av fodercellulosa eller foderjäst kommer till stånd, vore det synnerligen angeläget att såsom erforderligt smakämne vid framställning av den förra eller som utgångsmaterial vid tillverkningen av den senare kunna påräkna melass. Härför torde emellertid den melassmängd, som under nuvarande förhållanden kan beräknas i utbyte utöver 2 fat per hektar odling, icke bliva tillräcklig, varför staten synes böra förbehållas rätt att, om så kräves för nämnda ändamål, under innevarande och nästkommande produktionsår förfoga över någon del av det andra fatet melass. Såsom ersättning för den av staten disponerade melassen synes odlaren böra tillförsäkras fodermedel med motsvarande näringsvärde och till ungefär lika pris per foderenhet. I fråga om priset för den melass, som icke tillförsäkras odlarna till 6 öre per kilogram, vilja de sakkunniga föreslå, att detta bestämmas till det i handeln gängse, dock högst det av riksvärderingsnämnden fastställda priset av 18.5 öre per kilogram.

Vid Hassjarps och Genevads fabriker, där i stället för betmassa och melass sockersnitsel erhålles såsom avfallsprodukt, hava betodlarna begärt att för levererade 100 kilogram vitbetor under nästkommande produktionsår få förfoga över 5 kilogram snitsel till ett pris av 4 öre per kilogram och 4 kilogram till ett pris av 20 öre per kilogram. Bolaget har ansett, att förstnämnda kvantitet å 4 öre per kilogram bör begränsas till 4 kilogram per 100 kilogram levererade vitbetor samt att för återstående 5 kilogram bör erläggas det av riksvärderingsnämnden bestämda priset

av 23.5 öre per kilogram. Dessutom hava för innevarande produktionsår betlevarantörerna till Hasslarpsfabriken begärt att få förfoga över 9 kilogram snitsel, men har bolaget, efter det förut omnämnda anspråk framställt av folkhushållningskommissionen, icke kunnat tillmötesgå detta krav.

Enär efter fodervärdet räknat en kvantitet av 5 kilogram sockersnitsel närmast svarar mot den mängd betmassa och melass, som vid andra fabriker skulle tillförsäkras odlarna till det billigare priset, hava de sakkunniga för nästkommande produktionsår ansett sig böra biträda det av betodlarna framställda kravet å 5 kilogram snitsel till 4 öre per kilogram. Vad åter angår priset för återstående 4 kilogram, som enligt de sakkunnigas mening böra tillförsäkras odlarna, hava de ansett, att detta bör bestämmas efter i handeln gängse pris, dock högst det av riksvärderingsnämnden fastställda priset av 23.5 öre per kilogram. Därjämte hava de sakkunniga funnit skäligt, att jämväl för innevarande produktionsår odlarna vid Genevads och Hasslarps fabriker tillförsäkras en kvantitet av 9 kilogram, därav dock endast hittills kontraherade 4 kilogram till ett pris av 4 öre per kilogram och återstående 5 kilogram till i handeln gängse pris, dock högst det av riksvärderingsnämnden fastställda priset av 23.5 öre per kilogram.

Slutligen vilja de sakkunniga icke underlåta att framhålla önskvärdheten av att, därest till följd av brist på betfrö eller eljest en reducering av betarealen skulle visa sig nödvändig, denna företages så varsamt som möjligt samt icke träffar sådana odlare, för vilka det kan antagas, att en minskning av betarealen skulle innebära en större olägenhet.»

Overläggning med betodlare.

Med anledning av vad sålunda utretts och föreslagits beredde jag mig tillfälle till överläggning med representanter för Skånes betodlars centralförening. Såsom resultat av dessa förhandlingar framgick, att jag förklarade mig, under förutsättning av godkännande från betodlarföreningens sida, villig att tillstyrka Kungl. Maj:tt att vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av de villkor för odling av sockerbetor år 1918, som föreslagits av de sakkunniga i nämnda P. M., dock med följande förändringar:

att priset å sockerbetor med en sockerhalt av 16 procent skulle utgå vid så kallad höstleverans med 5 kronor 10 öre för deciton och vid så kallad vinterleverans med 5 kronor 40 öre för deciton, samt

att priset å de 5 kilogram sockersnitsel, som från Hasslarps och Genevads fabriker skulle för varje 100 kilogram levererade sockerbetor enligt P. M. lämnas till odlaren för 4 öre per kilogram, skulle höjas till 5 öre för kilogram.

Betodlarföreningens representanter förklarade sig kunna godkänna de av mig sålunda angivna villkoren under förutsättning att beträffande leveransvillkor, såsom frakter, vägning, nackning m. m., de mellan betodlarföreningen och sockerfabriksaktiebolaget träffade bestämmelser bleve genomförda, och förklarade, att betodlarföreningens centralstyrelse skulle

den mån det vore möjligt medverka till, att den med sockerbetor odlade arealen bleve den största möjliga.

I skrivelser från svenska sockerfabriksaktiebolaget den 18, 28 och 30 januari innevarande år samt från Sveriges industriförbund den 24 i samma månad gjordes hemställan om höjning av maximiprisen å socker m. m. samt angående sättet för täckande av 1918 års högre betpris. Jämväl från mellansvenska bolaget hade framställning i det senare ämnet gjorts. I anledning härav hava de sakkunniga i P. M. den 2 februari 1918 anfört bland annat följande.

De sakkunniga i P. M. 2 febr. 1918.

»Svenska sockerfabriksaktiebolaget har såsom motiv för högre sockerpris i främsta rummet anfört det högre pris å betor för skörden 1918, som bolaget förväntas komma att få betala. Bolaget beräknar, att betskörden från den areal, som innefattas i bolagets avtal med jordbrukarna, kommer att uppgå till en mängd av 850,000 ton betor, samt att betpriset kommer att i genomsnitt för 100 kilogram betor uppgå till 5 kronor 30 öre. I följd härav skulle bolagets kostnad för inköp av betskörden uppgå i runt tal till ett belopp av 45,000,000 kronor, vilket med ungefär 25,000,000 kronor överskrider det belopp, bolaget skulle haft att erlægga, därest betalning skulle erlagts för samma kvantitet efter det för betskörden 1917 gällande priset, vilket för bolagets vidkommande utgjorde 2 kronor 40 öre per 100 kilogram betor.¹ Därest denna merkostnad, uppgående till 25,000,000 kronor, som betingas för inköp av 1918 års betskörd, skulle helt uttagas av det socker, vartill dessa betor utgjort råmaterialet, d. v. s. under konsumtionsåret 1918—1919, skulle ett belopp motsvarande 25.5 öre per kilogram socker erfordras. Med denna summa skulle det vara nödvändigt att höja gällande maximipris å socker, under förutsättning att andra prisförhöjande moment icke tillkomma. Då denna förhöjning anses medföra stora olägenheter, föreslår bolaget att fördela de sålunda beräknade merkostnaderna för inköp av 1918 års betskörd på såväl det socker, som kan beräknas bli försålt under konsumtionsåret 1 november 1918—31 oktober 1919, som på det socker, vilket kan beräknas bli försålt efter den 1 mars innevarande år till konsumtionsårets slut. Den sockermängd, på vilken merkostnaden kunde fördelas, skulle härigenom betydligt ökas, varigenom förhöjningen i pris, räknat per kilogram socker, skulle bli mindre. Den sockermängd, som sålunda skulle kunna tagas i anspråk för prisförhöjningen, beräknar bolaget till 174,000 ton. Då emellertid även med denna ökade mängd socker, på vilken merkostnaden skulle kunna fördelas, prisförhöjningen räknat per kilogram socker skulle bli avsevärt hög, föreslår bolaget, att en del av berörda merkostnader skall uttagas genom förhöjning med 25 öre per kilogram av lösenavgiften för det socker, som användes för industriellt ändamål m. m., varigenom en summa — sedan 1,000,000 kronor i beräknade kostnader för sockerregleringen avdragits — av 10,000,000 kronor skulle kunna erhållas att användas

¹ Synes hava beräknats sålunda, att till priset för höstleverans, kronor 2.20, lagts dels 5 öre på grund av att fjärdedelen av betorna levererats efter det 20 öre högre vinterpriset och dels 15 öre för odlingsbidraget. Statens tillskott av 60 öre har här icke tagits i betraktande, då fråga blott varit om bolagets egen inköpskostnad för betorna.

för nedsättning av priset på det socker, som avsetts för annat ändamål. På detta socker skulle komma att fördelas de återstående merkostnaderna för betinköpen, uppgående till ett belopp av omkring 15,000,000 kronor, vilket beräknas skola nödvändigöra en höjning av maximipriset med cirka 9 öre per kilogram.

Detta bolagets förslag till täckandet av de till följd av förhöjt betpris uppkomna merkostnaderna hava de sakkunniga emellertid icke ansett sig kunna i denna form tillstyrka. De synnerligen ovissa förhållanden, som kriget medfört, göra det högeligen önskvärt, att en så stor del som möjligt av den summa, som är nödvändig för täckandet av berörda merkostnader, uttages av det socker, som beräknas bliva försålt under innevarande konsumtionsår, eller från den 1 mars 1918—31 oktober 1918. Den möjligheten torde nämligen icke få anses utesluten, att, efter ett fredsslut, sockerpriset på världsmarknaden kan sjunka så avsevärt, att det skulle bliva nödvändigt att genom förhöjt tullskydd eller andra lika litet önskvärda åtgärder kompensera merkostnaderna för inköpet av betskörden 1918, därest dessa skulle uttagas jämväl under konsumtionsåret 1918—1919. Även torde anledning finnas att antaga, att andra merkostnader än de, som föranledas av betinköpen, kunna komma att betunga det socker, som kommer att försäljas under nästkommande konsumtionsår. För de sakkunnigas uppfattning torde även tala den omständigheten, att det socker, som försäljes under innevarande konsumtionsår, fränsett den på visst socker utgående lösenavgiften, icke är belastat med några merkostnader för betinköp.

Under förutsättning att betpriset kommer att fastställas till ett belopp av 5 kronor 10 öre för höstleverans och 5 kronor 40 öre för vinterleverans per 100 kilogram betor vid 16 procents sockerhalt hos betan samt med ett tilläggspris av 2 öre för varje överstigande tiondels procent av sockerhalten, kan med vanligt förhållande mellan höst- och vinterleveranser samt med den vanliga sockerhalten av 16.5 procent hos betan genomsnittspriset beräknas komma att uppgå till i runt tal 5 kronor 30 öre per 100 kilogram betor. Svenska sockerfabriksaktiebolaget, som för sin del under år 1917 i genomsnitt betalat 2 kronor 40 öre per deciton betor, kommer sålunda att få vidkännas en ökad utgift av cirka 2 kronor 90 öre per deciton. Med en beräkning av 1918 års betskörd till 850,000 ton medför detta för bolaget en merkostnad av 24,650,000 kronor. För mellansvenska bolaget, som år 1917 betalat 2 kronor 75 öre per deciton betor, utgör prisökningen 2 kronor 55 öre per deciton. För en beräknad betskörd av 50,000 ton för detta bolag under år 1918 skulle dess merkostnad således uppgå till 1,275,000 kronor. Den totala merkostnaden på grund av betprisets höjning kan sålunda under angivna förutsättning för båda bolagen beräknas uppgå till i runt tal 26,000,000 kronor.

Därest denna merkostnad skall uttagas ur det av betorna producerade sockret, skulle detta under nästa konsumtionsår föranleda en prishöjning av $21\frac{1}{2}$ öre per kilogram raffinerat socker. Skulle däremot ifrågavarande merkostnader uttagas redan under innevarande konsumtionsår å den sockermängd, som under tiden från och med den 1 mars till och med den 31 oktober 1918 kommer att försäljas av bolagen, erfordras en vida större förhöjning av sockerpriset. Enligt från folkushållningskommissionens sockeravdelning införskaffade upplysningar kan förbrukningen av socker under sagda tid jämlikt uppgjord ransoneringsplan beräknas uppgå till 73,500 ton. Ehuru de meddelade uppgifterna avse förbrukningen och icke bolagens

försäljningskvantiteter, torde man dock utan att begå något väsentligt misstag kunde lägga de av sockeravdelningen uppgivna kvantiteterna till grund för beräkningarna. Att genom förhöjning av maximipriset belasta denna sockerkvantitet med den till 26 miljoner kronor beräknade utgiftsökningen finna de sakkunniga dock icke lämpligt, då på grund härav en prisstegring av cirka 35 öre per kilogram socker skulle bliva nödvändig. En så hög prisstegring å ett så viktigt näringsmedel som socker skulle verka alltför betungande för de mindre bemedlade i samhället. De sakkunniga anse på grund härav, att berörda merkostnader böra fördelas och uttagas på följande sätt.

I överensstämmelse med vad av svenska sockerfabriksaktiebolaget föreslagits, anse de sakkunniga sig kunna förorda en förhöjning från 25 öre till 50 öre av lösenavgiften av socker, som utanordnas för vissa ändamål. En avsevärd del av de ökade kostnaderna skulle härigenom komma att bäras av industriella förbrukare och andra näringsidkare. Visserligen torde härigenom icke kunna undgås, att vissa tillverkare av livsmedel såsom bagerier, charkuterier, saft- och läskdrycksberedning m. m. belastas, men vid dessa tillverkningar torde icke sockret ingå i så stora kvantiteter, att en förhöjning av lösenavgiften kan i väsentligare grad påverka produktionspriset. Den övervägande delen av det socker, som förbrukas för industriellt och därmed jämförligt ändamål, användes för tillverkning av karameller, bakelser, konfekt och dylika lyxvaror, vilka konsumeras av de mera burgna samhällsklasserna och för vilka sålunda den till 50 öre per kilogram förhöjda lösenavgiften icke torde komma att spela någon större roll i förhållande till de redan nu synnerligen högt uppskrivade priserna. Under sådana förhållanden hava de sakkunniga ansett, att den föreslagna förhöjningen av lösenbeloppet för närvarande utan större olägenhet bör kunna bäras av industrien.

Enligt vad folkhushållningskommissionens sockeravdelning meddelar, torde under tiden 1 mars—31 oktober 1918 komma att utgå 7,000 ton socker för industriellt och därmed jämförligt ändamål förutom 4,000 ton avsedda för folkhushållningskommissionens fruktkonservering, därest denna kan vinna avsedd omfattning. Enligt vad som upplysts, avses, att en viss del av den kvantitet fruktkonserver, som av folkhushållningskommissionen tillverkas, skall tillhandahållas de mindre bemedlade, varför det kunde synas mindre lämpligt, att denna del av tillverkningen betungades med den högre lösenavgiften. De sakkunniga förmena dock det vara riktigast, att den av staten genom sina organ ordnade tillverkning, vars produkter saluhållas å öppna marknaden, underkastas samma villkor, som industrien i övrigt, samt hålla före att, därest lättnader för en viss tillverkning eller del därav på grund av särskilda omständigheter kunna finnas lämpliga, detta syfte bättre vinnes genom andra medel än genom att åt tillverkningen inrymma en undantagsställning.

Därest de sakkunnigas förslag vinner bifall, torde inkomsten av lösenavgiften under tiden 1 mars—31 oktober 1918 kunna beräknas uppgå till 5,500,000 kronor. Utom denna summa torde även för det avsedda ändamålet kunna disponeras dels de inkomster av lösenavgiften, som inflyta under tiden 1 januari—1 mars 1918, dels det belopp, som kan återstå av de intill 31 december 1917 influtna lösenavgifterna, sedan kostnaderna för sockerregleringen under åren 1916—1917 och 1917—1918 samt övriga kostnader, som avsetts att av dem gäldas, blivit täckta.

Beträffande summan av till och med den 31 december 1917 influtna lösen-

avgifter har folkhushållningskommissionens kassadirektion meddelat, att densamma utgör 3,933,986 kronor 51 öre.

Häriifrån avgår:

1) Sockerregleringskostnaderna för konsumtionsåret 1916—1917, utgörande enligt samma källa	kronor	539,460: 96	
Beräknade kostnader för samma ändamål under innevarande konsumtionsår, uppgående till	»	700,000: —	1,239,460: 96
2) För täckande av 1917 års högre betpris jämligt riksdagens beslut utgående med 20 öre per deciton betor: till svenska sockerfabriksaktiebolaget	»	1,759,925: 60	
till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag	»	94,000: —	1,853,925: 60
3) Därest de sakkunnigas hemställan i deras promemoria den 29 januari 1918 vinner bifall, skall till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag för täckandet av i berörda promemoria anförda kostnader utbetalas	»		531,588: 83 ¹
Summa avdrag kronor			3,624,975: 39.

Av vid 1918 års ingång influtna lösenavgifter återstår sålunda, sedan samtliga ovan angivna kostnader gäldats, för nu ifrågasvarande ändamål disponibla 309,011 kronor 12 öre.

De under januari—februari månader 1918 inkommande lösenavgifterna kunna, med hänsyn till att vissa industrier erhållit den för tillverkningen under januari 1918 avsedda kvantiteten redan i december 1917, icke beräknas till högre belopp än cirka 300,000 kronor.

För täckandet av de merkostnader, som det högre betpriset betingar, skulle således vara tillgängliga ur lösenavgifterna:

De förhöjda avgifterna under tiden 1 mars—31 oktober 1918 kronor	5,500,000: —
Lösenavgifter influtna under tiden intill 1917 års utgång, sedan ovan omnämnda avdrag gjorts	» 309,011: 12
Under januari och februari 1918 inbetalta lösenavgifter	» 300,000: —
Summa kronor	
	6,109,011: 12

eller i runt tal 6,100,000 kronor.

För att undvika en eljest nödvändig ytterligare stegring av sockerpriset vidtog riksdagen under föregående år den åtgärden att nedsätta sockeraccisen med ett belopp av 5 $\frac{1}{3}$ öre per kilogram. Föredragande departementschefen framhöll, att en dylik åtgärd vore särskilt berättigad, då under nuvarande förhållanden i följd av ransoneringen konsumtionen av socker ställde sig ungefär likartad för alla.

De sakkunniga hysa den uppfattningen, att de skäl, som under föregående

¹ För detta ärende skall längre fram redogöras.

är talade för en nedsättning av sockeraccisen, under den nu uppkomna situationen ännu kraftigare göra sig gällande, varför de sakkunniga heller icke tveka att föreslå en nedsättning med ännu större belopp, än vad som beslutats under år 1917, samt vilja av denna anledning hemställa, att sockeraccisen måtte under tiden från och med den 1 mars till och med den 31 oktober innevarande år nedsättas med ett belopp av 10 öre per kilogram socker, som utlämnas till förbrukning. Skulle de sakkunnigas hemställan bifallas, komne, då den sockerkvantitet, som skulle beröras av åtgärden, beräknas uppgå till 73,500 ton, sockerindustrien att besparas en utgift av 7,350,000 kronor, vilket belopp således kunde frånräknas den summa bolagen hava att vidkännas för ökade kostnader vid betinköpen. Tillsammans med redan förut angivna för täckandet av merkostnaderna vid betinköpen disponibla medel skulle således härigenom, utan förhöjning av sockerpriserna för allmän förbrukning, bliva tillgängligt ett belopp av 13,450,000 kronor.

För täckandet av det belopp, som efter avdrag av här angivna summa återstår för gäldandet av de ökade merkostnaderna, som bolagen få vidkännas för betinköp under år 1918, anse de sakkunniga det lämpligast, att en förhöjning av maximipriset å socker och sirap företages. Då emellertid de olika kvaliteterna å socker medgiva en olika förhöjning av priserna, har majoriteten bland de sakkunniga ansett, att förhöjningen icke i samma grad bör träffa alla sorters socker, som hållas till salu. Bitsocker har tidigare trots dess högre pris intagit kvantitativt den mest framskjutande platsen bland sockerindustriens tillverkningar. Med nödfallsraffineringen har dock följt en oförmåga hos bolagen att i önskad mängd framställa bitsocker, så att tillverkningen av bitsocker nedsjunkit och numera uppgår till endast cirka 20 procent av hela sockertillverkningen. I följd härav har bitsocker, som i sin kemiska sammansättning icke skiljer sig från de andra bättre raffinadsorterna, i viss mån kommit att intaga en undantagsställning samt är för närvarande föremål för mycket stark efterfrågan bland allmänheten. Majoriteten anser därför att, då bitsockret på så sätt kommit att erhålla karaktären av en relativ lyxvara och då allmänhetens behov av sötämne likaväl tillgodoses av övriga sockersorter, så kan bitsockret lämpligare åsättas ett högre pris än vad som betingas av dess tillverkningskostnader. Majoriteten bland de sakkunniga vill därför hemställa, att priset å bitsocker höjes med 25 öre per kilogram. Enligt gjorda beräkningar torde den kvantitet bitsocker, som under tiden 1 mars—31 oktober 1918 kommer att förbrukas, uppgå till cirka 14,700 ton, varför den föreslagna förhöjningen kan beräknas inbringa ett belopp av 3,670,000 kronor.

För de övriga sockersorterna vilja de sakkunniga föreslå en förhöjning i maximipriset av 10 öre per kilogram. Med den tillgängliga, för försäljning 1 mars — 31 oktober 1918 beräknade kvantiteten av dessa sockersorter, uppgående till 58,800,000 kilogram, skulle härigenom erhållas ett belopp av 5,880,000 kronor.

Vid den prisreglering å sirap, som kom till stånd genom förordningen den 23 november 1917, åsattes denna vara ett lägre pris än socker, svarande mot dess lägre tillverkningskostnader. De sakkunniga hysa den av dem redan tidigare uttalade uppfattningen, att priset å sirap bör stå i samma förhållande till dess tillverkningskostnader som priset på socker till dess tillverkningskostnader, varför priset å sirap bör förhöjas i proportion till den föreslagna prisförhöjningen å annat socker än bitsocker eller med 6 öre per kilogram. Enligt bolagets uppgift äro cirka 5,000,000 kilogram sirap avsedda att försäljas under tiden 1 mars—31 oktober 1918.

Den föreslagna förhöjningen av maximipriset å denna vara skulle således medföra en ökad inkomst av cirka 300,000 kronor.

Sammanlagt skulle genom de här föreslagna förhöjningarna av maximipriset å socker och sirap åstadkommas en inkomstökning för bolagen av cirka 9,850,000 kronor.

De sålunda föreslagna åtgärderna beräknas inbringa intill den 31 oktober 1918:

Behållning av lösenavgiften	kronor	6,100,000: —
Sänkning av sockerskatten	»	7,350,000: —
Förhöjning av maximipriset å bitsocker	»	3,670,000: —
Förhöjning av maximipriset å annat socker än bitsocker	»	5,880,000: —
Förhöjning av maximipriset å sirap	»	300,000: —
Summa kronor		23,300,000: —.

Till täckandet av de kostnader, som de stegrade betpriserna under år 1918 skulle medföra för bolagen och vilka, såsom förut angivits, beräknas komma att uppgå till ett belopp av cirka 26,000,000 kronor, återstår, sedan här ovan anförda summa avdragits, ett belopp av 2,700,000 kronor. Detta belopp anse de sakkunniga utan allt för stora olägenheter böra kunna uttagas under konsumtionsåret 1918—1919. Även torde den räntevinst, bolaget kommer att göra, därigenom att den ersättning för merkostnaderna, som beräknas härflyta ur nedsättning av accisen och förhöjning av maximiprisen, kommer bolaget till godo avsevärd tid, innan den för sitt ändamål behöves eller tages i anspråk, kunna användas för nedsättning av detta ovan angivna belopp.»

Två av de sakkunniga, herrar Röing och Forsberg, hava i avgiven reservation förklarat sig icke kunna biträda förslaget om förhöjning av priset å bitsocker utöver den föreslagna allmänna prisförhöjningen å övriga sockersorter.

Med anledning av att svenska sockerfabriksaktiebolaget och industriförbundet i ovannämnda skrifter riktat ett bemötande mot de sakkunnigas i P. M. den 14 november 1917 gjorda anmärkning, att utdelning till bolagets aktieägare borde beräknas efter allenast 4 procent å aktiekapitalet, hava de sakkunniga i nu förevarande P. M. vidare utvecklats sin uppfattning i denna fråga. I avgiven reservation hava herrar Forsberg och Hansson anført, att de ansåge en utdelning av 5 procent böra beräknas. Då fråga nu närmast är om åtgärder för att säkerställa sockerbetsodlingen och sockerproduktionen för nästa konsumtionsår och om de beslut i sådant syfte, som kräva riksdagens medverkan, torde jag icke behöva för närvarande närmare ingå på motiveringen för de olika ståndpunkterna i nämnda fråga.

I skrivelse till mig den 13 februari 1918 har svenska sockerfabriksaktiebolaget förmått sig sakna anledning att göra någon anmärkning mot den vid förenämnda överläggning mellan mig och representanter för skånska betodlarföreningen träffade överenskommelsen angående priset på sockerbetor samt dispositionen av betmassa, melass och sockersnitset m. m. Mot de sakkunnigas förslag i P. M. den 2 februari 1918 angående sättet för täckning av bolagets merkostnader för betalning av 1918 års sockerbetsskörd har bolaget förklarat sig icke hava annat att erinra än att, då höjningen av priset å bitsocker föreslagits till 25 öre per kilogram, medan höjningen å annat socker föreslagits allenast till 10 öre per kilogram, skillnaden i priset å bitsocker och å annat socker bleve, om den fullt utnyttjades, alltför stor. En så stor pris-skillnad skulle icke kunna undgå att verka återhållande på försäljningen av bitsocker och detta i sådan grad, att det vore fara värt, att den beräknade proportionen emellan bitsocker och annat socker icke skulle kunna hållas, samt att i följd härav beräkningen av inkomsterna från försäljningen av de olika slagen av socker icke skulle visa sig hållbar. Bolagets uppfattning vore, att man icke skulle kunna upprätthålla en större skillnad mellan priset å bitsocker och å annat socker, om nu anmärkta missförhållande skulle kunna undvikas, än den, som skulle uppstå genom en ökning av nuvarande skillnad med högst 5 öre.

I samma skrivelse har bolaget slutligen förklarat, att under villkor, att, om bolaget utav de medel, som vid tiden för bolagets bokslut den 31 juli 1918 kunde hava influtit vid försäljning av socker och sirap, för egen del komme att disponera vad bolaget i sina priskalkyler till vinstmarginal beräknat, detta icke, därest en sådan disposition efter en sakkunnig värdering av bolagets verkliga, i dess industri investerade kapital funnes befogad, skulle räknas bolaget till last vid avgörandet av det sockerpris, som kunde anses böra bestämmas för det ur 1918—1919 års betskörd utvunna sockret, och under förutsättning därjämte att förhöjningarna i betpriset för samma skörd reglerades i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget i de sakkunnigas P. M. den 2 februari 1918, bolaget vore villigt att för 1918 avsluta kontrakt om inköp av sockerbetor för avverkning vid sina respektive fabriker efter de grunder, varom överenskommits mellan mig och betodlarnas representanter.

Med anledning av bolagets sistnämnda skrift hava förenämnda sakkunniga i P. M. den 19 februari 1918 yttrat bland annat följande:

»Ehuruval de sakkunniga såsom de i sin tidigare ingivna vördsamma memoria anfört ansett det riktigast och lämpligast, att frågan om storleken av

Svenska
socker-
fabriksaktie-
bolaget 18
febr. 1918.

De sakkun-
niga 19 febr.
1918.

bolagets beräknade vinst uppskjutits, till dess resultatet av den av bolaget igångsatta undersökningen förelegat, anse de sakkunniga sig dock kunna tillstyrka att tillmötesgå bolagets anhållan i betraktande därav, att bolaget synes fästa stor vikt vid att redan nu få på sätt det angivit beräkna vinstmarginalen samt, då bolagets soliditet icke kan betvivlas, någon risk för statskassan icke genom åtgärden kan anses uppkomma och icke heller några andra synnerliga olägenheter synas böra kunna föränledas genom ett bifall till bolagets begäran. Givetvis får härigenom icke på något sätt föregripas resultatet av den berörda undersökningen utan skall detsamma, så fort undersökningen slutförts, underkastas herr statsrådets prövning samt det vinstbelopp, som bör tillerkännas bolaget — liggande inom ramen av det till 6,750,000 uppgående belopp, bolaget för utdelning begärt — därefter slutligt bestämmas med hänsyn till det kapitalbelopp, som anses böra vara berättigat till vinst. Skulle undersökningens resultat giva vid handen, att bolaget icke bort få beräkna en så stor vinstmarginal, som i dess kalkyler upptagits, bör bolaget vidkännas ett motsvarande avdrag antingen vid bestämmandet av det sockerpris, som kommer att fastställas för socker, som utvinnes ur betor av 1918—1919 års betskörd, eller på annat lämpligt sätt.

Då genom bifall till bolagets anhållan ett belopp tidigare måste vara disponibelt än vad eljest behöfde vara fallet, vill majoriteten av de sakkunniga föreslå, att maximipriset på socker med undantag för bitsocker förhöjes med 12 öre per kilogram utöver det nu gällande maximipriset samt att maximipriset på bitsocker förhöjes med 27 öre per kilogram utöver nu gällande pris. Undertecknad Röing har yrkat i anslutning till gjord reservation, att maximipriset på samtliga sockersorter borde förhöjas med 12 öre per kilogram utöver gällande maximipris. De sakkunniga vilja ävenledes av skäl, som anförts i dess P. M. den 2 februari 1918, föreslå en förhöjning av maximipriset å sirap med 7 öre över nu gällande maximipris.

De av de sakkunniga nu föreslagna förhöjningarna i maximiprisen övertiga de i P. M. den 2 februari 1918 föreslagna maximipriserna med 2 öre per kilogram för socker samt med 1 öre per kilogram för sirap.

Det belopp, som kan antagas härflyta ur den av de sakkunniga nu föreslagna förhöjningen, skulle av bolaget jämlikt dess i skrivelse av den 30 januari 1918 med tillhörande kalkyl gjorda yrkande få av bolaget intill en summa motsvarande 1.5 öre per kilogram av den kvantitet socker och sirap, som levereras intill den 31 oktober 1918, på begärt sätt och under förut angivna villkor disponeras för utfyllandet av den vinstmarginal, bolaget angivit i sina kalkyler, under det att övriga av prisförhöjningen stammande medel böra av bolaget redovisas till staten.

Det belopp, som mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag genom den nu föreslagna förhöjningen av maximipriset kan uppbära, skall till hela sitt belopp redovisas av bolaget till staten.

Angående
särskilda för-
hållanden be-
träffande mel-
lersta Sveriges
sockerfabriks-
aktiebolag.

I skrivelse den 16 oktober 1917 hade mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag anhållit, att en i skrivelsen lämnad utredning måtte tagas såsom ledning vid fastställande av maximipris å socker eller alternativt att bolaget måtte på annat sätt beredas ersättning för skillnaden mellan det pris, som kunde bliva fastställt, och det som skulle betingas av bolagets sockerproduktion.

Såsom jag förut omförmålt framhöllo de sakkunniga i sin P. M. den 14 november 1917, att de speciella förhållandena vid detta bolag icke borde tagas i betraktande vid maximiprisets fastställande, i den mån samma förhållanden skulle hava föranlett en eljest obehörlig höjning av sagda pris.

I P. M. den 29 januari 1918 hava nämnda sakkunniga upptagit till behandling frågan om beredande åt det mellansvenska bolaget av särskild ersättning för merkostnaderna och därvid anfört huvudsakligen följande:

»Enligt beslut av 1913 års riksdag utgår skatt för det socker, som tillverkas vid råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, under tiden till 1918 års utgång med 4 öres lägre belopp per kilogram än för annat socker, som utlämnas till fritt bruk inom landet, eller med 12 öre per kilogram. Därjämte beviljades det mellansvenska bolaget på grund av beslut vid 1917 års riksdag såsom bidrag till täckande av bolagets merkostnader under produktionsåret 1916—1917 en nedsättning av sockerskatten med 2 öre per kilogram för tiden från och med den 1 mars till den 1 november 1917 utöver den skattelindring av $5\frac{1}{3}$ öre, vilken för samma tid beviljades i och för beredande av högre ersättning åt betodlarna inom riket.

Enligt vad bolaget meddelat i sin skrivelse den 16 oktober 1917 har för bolaget uppstått en konjunkturförlust till följd av ökade merkostnader, vilken förlust, i den mån som den icke kompenseras av det från och med 1916 års början höjda sockerpriset, utgjorde för tillverkningsåret 1916—1917 ett belopp av 377,512. 25 kronor, eller, med avdrag av nyssnämnda tillfälliga skattelindring, 249,512. 25 kronor.

För tillverkningsåret 1917—1918 beräknas i bolagets skrivelse av den 16 oktober 1917 merkostnaderna skola uppgå till 883,938. 51 kronor. Denna beräkning är emellertid grundad på de vid tiden för skrivelsens avgivande rådande och för bolaget kända förhållandena och har med hänsyn till inträffade förändringar vid en av de sakkunniga i samråd med representanter för bolaget verkställd granskning funnits böra underkastas reduktion — — —.

Storleken av de belopp, som enligt den av de sakkunniga sålunda verkställda granskningen böra avdragas från den av bolaget beräknade merkostnaden för tillverkningsåret 1917—1918, framgår av följande översikt:

Förhöjning i maximipriset med 5 öre per kilogram å 6,485,699 kilogram	kronor 324,284: 95
Förhöjt frakttillägg med 1.5 öre per kilogram å 6,485,699 kilogram	» 97,285: 48
Med 20 procent minskad kolförbrukning = 1,397.6 ton å 63. 88 kronor per ton	» 89,250: —
Statsbidrag 20 öre per deciton betor å 470,000 deciton	» 94,000: —
	Summa kronor 604,820: 43

Avdrages slutsumman från den av bolaget beräknade merkostnaden å 883,938. 51 kronor, återstå 279,118. 08 kronor, och skulle detta följaktligen utgöra den kostnad, som utöver den normala kan beräknas uppkomma för bolaget under tillverkningsåret 1917—1918.

Enligt vad de sakkunniga funnit, motsvarar emellertid sistnämnda summa icke på långt när den förlust å rörelsen, som kan beräknas uppkomma för bolaget under tillverkningsåret 1917—1918. Detta sammanhänger därmed, att bolaget i sin skrivelse av den 16 oktober 1917 endast räknat med den merkostnad, som uppkommer genom stegrade materialpriser, arbetslöner och dylikt, men däremot icke meddelat några kalkyler över den betydligt minskade produktionens inverkan på bolagets ekonomiska ställning. Alldeles fränsett de stegrade kostnaderna för själva tillverkningen måste uppenbarligen det ekonomiska resultatet av rörelsen i dess helhet även försämras genom en nedgång i produktionen, i det att inkomsterna minskas i samma proportion som tillverkningen, medan utgifterna till den del de utgöras av s. k. allmänna omkostnader (underhåll av byggnader, maskiner, maskiner, inventarier, avskrivningar, räntor, vissa löner m. m.) antingen icke alls eller endast i mindre grad kunna nedbringas. Om den inverkan detta kan hava på bolagets ekonomiska ställning kan man erhålla en föreställning genom vissa i bolagets nysnämnda skrivelse meddelade uppgifter. Enligt dessa uppgifter har den med betor odlade arealen i jämförelse med år 1914 minskats med 3,445 tunnland och råsockerutbytet med 7,653,900 kilogram eller med nära hälften. Under det sistförflutna året ensamt har betodlingsarealen sjunkit från 5,833 till 4,235 tunnland. Tagas dessa omständigheter med i betraktande, torde det ekonomiska resultatet av bolagets verksamhet under tillverkningsåret 1917—1918 komma att ställa sig vida sämre än som utvisas av de, på sätt bolaget beräknat, stegrade tillverkningskostnaderna.

Under vanliga förhållanden kunde visserligen sättas i fråga, om överhuvud staten borde träda emellan för att bereda mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag ersättning utöver de särskilda förmåner, som genom skattelindringar redan kommit bolaget till godo. Betänkligheterna häremot måste ock vinna ökad styrka i samma mån som det visat sig, att den betodling, varpå bolaget stöder sin verksamhet, gått starkt tillbaka och i samband härmed bolagets ekonomiska ställning alltmera försvagats samt de anspråk, ett fortsatt understöd kan komma att ställa på statskassan, sålunda bliva allt större.

Under nu rådande kritiska förhållanden måste emellertid dessa betänkligheter träda tillbaka för hänsynen till den inverkan ett uteblivet statsunderstöd kunde komma att hava på sockerproduktionens omfattning. Det ogynnsamma ekonomiska läge, vari bolaget råkat, skulle sannolikt göra frågan om tillverkningens nedläggande aktuell och i varje fall skulle den inträdda tillbakagången i dess verksamhet näppeligen kunna hejdas. De sakkunniga, som hava till uppgift att avgiva förslag till erforderliga åtgärder från statens sida för främjande av den inhemska sockerproduktionen för konsumtionsåret 1918—1919, anse sig därför kunna förorda, att staten träder emellan med understöd för att trygga verksamhetens fortsättande.

Såsom redan förut nämnts, uppgå de merkostnader för tillverkningsåret 1916—1917, vilka icke täckts av den medgivna tillfälliga skattelindringen, till 249,512. 25 kronor. Efter vad departementschefen uttalat i propositionen till 1917 års riksdag angående nedsättning av sockerskatten och riksdagens i överensstämmelse härmed

fattade beslut torde visserligen icke kunna komma i fråga att bereda bolaget ersättning till täckande av dessa återstående merkostnader å 1916—1917 års tillverkning. Däremot vilja de sakkunniga förorda, att ersättning till åtminstone samma belopp beredes bolaget till täckande av förlust å 1917—1918 års rörelse utöver det belopp å 279,118.08 kronor, vilket, som förut nämnts, kan beräknas svara mot själva merkostnaden för tillverkningen under året 1917—1918. De sakkunniga hava redan framhållit, att sistnämnda belopp icke på långt när motsvarar den förlust, som kan beräknas uppkomma å rörelsen under innevarande verksamhetsår. För att bolaget med någon trygghet skall kunna fortsätta sin rörelse kräves enligt de sakkunnigas mening, att en ersättning lämnas, som betydligt överstiger den för år 1917—1918 uppgående merkostnaden å själva tillverkningen. Storleken av det belopp, som utöver nämnda merkostnad kräves för att bolagets ekonomiska ställning icke skall i alltför hög grad försämrats, kan givetvis icke beräknas efter fullt exakta grunder. Såsom det minsta erforderliga beloppet synes emellertid lämpligen kunna bestämmas den summa å 249,512.25 kronor, med vilken merkostnaderna för tillverkningsåret 1916—1917 visat sig överstiga den vid förra årets riksdag medgivna tillfälliga skattelindringen. Beredes bolaget ersättning till sistnämnda belopp utöver merkostnaden å 279,118.08 kronor för själva tillverkningen under året 1917—1918, torde visserligen icke, efter vad en av de sakkunniga verkställd undersökning givit vid handen, den förlust, som med nu rådande priser kan beräknas för detta produktionsår, bliva fullt täckt, men uppgår i allt fall gottgörelsen efter avdrag av merinkomst för höjda maximipriser m. m. till samma totalbelopp, som bolaget begärt i sin skrivelse den 16 oktober 1917, och synes därmed trygghet vara vunnit för driftens fortsättande. Härtill bör enligt de sakkunnigas mening ytterligare läggas ett belopp av 2,958.50 kronor, utgörande gottgörelse för den förlust, som uppkommit genom att ett parti å cirka 60 ton socker av den nya skörden försålts till den äldre maximiprisförordningens priser. De sakkunniga vilja sålunda föreslå, att bolaget beredes ersättning till belopp av sammanlagt minst 531,588.83 kronor, vilket belopp lämpligen torde kunna täckas genom den även efter den 31 oktober 1917 utgående lösenavgiften å socker för industriens och restaurangens behov.»

Jag vill vidare erinra, att Kungl. Maj:t den 12 februari 1918 beslutat tilldela svenska sockerfabriksaktiebolaget från influtna lösenavgifter för industri- och restaurangsocker en fyllnad i utfäst ersättning på grund av 1917 års höjda betpris med det i de sakkunnigas ovanintagna P. M. den 2 februari 1918 i sådant avseende beräknade beloppet av 1,759,925 kronor 60 öre. Även om av samma anledning därjämte 94,000 kronor skola, såsom de sakkunniga förutsatt, utgå till mellansvenska bolaget, varom beslut ännu ej fattats, visar sig, att sammanlagda ersättningsbeloppet i verkligheten blivit icke obetydligt lägre än 2 miljoner kronor, vartill det beräknades år 1917. Detta beror på att betskörden blev mindre än som antagits. Då å andra sidan den sockerkvantitet, varå bolagen enligt 1917 års riksdagsbeslut åtnjöto skattenedsättning, ej fullt uppgick till det beräknade beloppet, har per deciton räknat den del av

ersättningen, som måste uttagas av lösenavgifterna, blivit något högre än 20 öre, nämligen för svenska sockerfabriksaktiebolagets del 20.8 öre.

Departements-
chefen.

Såsom av den nu refererade utredningen torde framgå, är det nödvändigt, att liksom i fjol åtgärder från statsmakternas sida nu vidtagas för att främja odlingen av sockerbeter instundande sommar och därigenom söka trygga tillgången å denna vara under nästkommande konsumtionsår. Förhållandena äro i år i åtskilliga hänseenden mera bekymmersamma än i fjol, bland annat på grund av svårigheten att anskaffa erforderlig konstgödsel.

Att jag anser det oundgängligt, att betodlarna i år tillförsäkras väsentligt högre betpris än i fjol, framgår redan därav, att jag efter överläggning med representanter för de skånska betodlarna förklarar mig villig tillstyrka Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för genomförande av de villkor för sockerbetsodlingen, som här ovan meddelats i sammanhang med redogörelsen för nämnda överläggning. Dessa villkor voro beträffande betpriset i själva verket desamma, som betodlarföreningens centralstyrelse framställt. Skillnaden bestod däruti att, medan betodlarna begärt, att en sockerhalt i betorna av 15 procent skulle läggas till grund för grundpriset, överenskommelse träffades, att man vid bestämmandet av grundpriset skulle utgå från den mera sannolika sockerhalten av 16 procent. Priset höjdes av denna anledning med 20 öre per deciton, vilket motsvarar 1 procent högre sockerhalt. Villkoren godkändes av betodlarnas då närvarande representanter och hava sedermera blivit godkända vid sammanträde med föreningen.

Med svenska sockerfabriksaktiebolaget är överenskommelse träffad att avsluta kontrakt om betodling under innevarande år på grundval av de i det föregående angivna villkor. Den slutliga prövningen av bolagets vinstmarginal tillkommer Kungl. Maj:t, sedan värdering av bolagets tillgångar blivit slutförd.

Från det mellansvenska bolagets sida möter, enligt vad jag erfarit, ej någon betänklighet mot att avsluta kontrakt om sockerbetsodling.

Då liksom i fjol det läres få tillkomma staten att bereda bolagen ersättning för det ökade betpris, de sålunda tillförbindas att betala, uppstår frågan, huruledes detta skall ske. De sakkunniga hava i sin P. M. den 2 februari 1918 beräknat den härav föranledda totala merkostnaden för bägge bolagen till sammanlagt 26 miljoner kronor. Härefter har jag ej något att invända. Emellertid vill jag erinra, att sedan svenska sockerfabriksaktiebolaget tillerkänts rätt att i sina räkenskaper

för innevarande verksamhetsår disponera ett större belopp för vinstutdelning än som i de sakkunnigas P. M. den 2 februari 1918 var förutsett — under betingelse dock att bolaget skall vidkännas ett motsvarande avdrag, därest det vid en blivande prövning befinnes, att bolaget icke bort tillgodoräkna sig ett så högt vinstbelopp — ett något högre ersättningsbelopp än nyss angivits bör beräknas, därest de huvudsakliga merkostnaderna skola täckas redan under innevarande konsumtionsår. De sakkunniga hava också i sin P. M. den 19 februari 1918 ifrågasatt vissa höjningar i de förut av dem föreslagna maximiprisen för att bereda medel härtill, dock under framhållande att eventuellt överskott enligt viss närmare angiven beräkningsgrund skulle redovisas till staten samt att för det mellansvenska bolagets del hela det av dessa höjningar härflytande beloppet skulle sålunda redovisas.

I avseende å de av de sakkunniga i P. M. den 2 februari med nyssnämnda tillägg i P. M. den 19 februari framställda förslag angående beredandet av sådan ersättning, som nyss nämnts, biträder jag förslagen att för ändamålet måtte användas såväl hittills uppkommen behållning av lösenavgifter för industri- och restaurangsocker som ock för tiden till och med den 31 oktober 1918 inflytande dylika avgifter samt att dessa avgifter måtte höjas till 50 öre för kilogram. Vidare tillstyrker jag förslaget, att sockeraccisen måtte från och med den dag, som kan bli bestämd, sedan riksdagen beslutat i ämnet, till och med den 31 oktober 1918 nedsättas med 10 öre och alltså utgå för svenska sockerfabriksaktiebolaget med 6 öre och för mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag med 2 öre, allt för kilogram.

De sakkunniga hava vidare föreslagit, att maximiprisen å socker och sirap måtte höjas. I deras P. M. den 2 februari 1918 föreslogs höjning i de nu gällande prisen med 25 öre för bitsocker och 10 öre för annat socker samt 6 öre för sirap, per kilogram räknat. En minoritet yrkade dock, att höjningen skulle stanna vid 10 öre för allt socker. I P. M. den 19 februari 1918 hava de sakkunniga emellertid av ovan angivna skäl föreslagit en ytterligare förhöjning i maximipriset med 2 öre per kilogram för allt slags socker och 1 öre per kilogram för sirap. Frågan om maximiprisen torde jag få underställa Eders Kungl. Maj:ts prövning, sedan riksdagen fattat beslut rörande höjning av lösenavgiften för så kallat industrisocker och om nedsättning av sockerskatten. Redan nu vill jag emellertid nämna, att jag icke anser mig kunna förorda, att så stor skillnad i prisen å bitsocker och annat socker bestämmes, som de sakkunnigas majoritet föreslagit. Jag har i stället för avsikt att under förutsättning av bifall till nyssnämnda av mig förordade förslag,

vilka böra underställas riksdagen, föreslå en höjning av maximiprisen å bitsocker med 17 öre och å andra sockersorter med 12 öre samt å sirap med 7 öre, allt för kilogram.

Genom de sålunda föreslagna åtgärderna kan beräknas intill utgången av oktober månad 1918 tillgodokomma bolagen följande belopp, varvid kvantiteterna socker och sirap upptagas enligt de sakkunnigas beräkningar:

Av lösenavgift för socker till industri och restauranger	kronor	6,100,000
Sänkning av sockerskatten	»	7,350,000
Förhöjning med 17 öre per kilogram av maximipriset å bitsocker; för 14,700,000 kilogram	»	2,499,000
Förhöjning med 12 öre per kilogram av maximipriset å annat socker än bitsocker; för 58,800,000 kilogram	»	7,056,000
Förhöjning med 7 öre per kilogram av maximipriset å sirap; för 5,000,000 kilogram	»	350,000

Summa kronor 23,355,000.

I likhet med de sakkunniga anser jag återstoden av det erforderliga ersättningsbeloppet till bolagen böra uttagas under nästkommande konsumtionsår. Att denna återstod nu, på grund av att bitsockrets pris icke föreslås höjt lika mycket som de sakkunnigas majoritet förordat, blir något större än enligt deras förslag, synes icke böra vålla avsevärd olägenhet.

Vad slutligen angår den särskilda gottgörelsen till det mellan-svenska bolaget för merkostnader under produktionsåret 1917—1918 ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag. I likhet med de sakkunniga anser jag nämligen detta bolag böra av väsentligen samma skäl, som lågo till grund för fjolårets beslut, även för innevarande arbetsår komma i åtnjutande av ytterligare lindring. Det härtill föreslagna beloppet, som torde böra avjämnas till 530,000 kronor, är visserligen av anmärkningsvärd storlek, men då av utredningen framgår, att detsamma, efter verkställda reduktioner av bolagets egna beräkningar, torde få anses väsentligt understiga den förlust, som till följd av kristiden kommer att i år uppstå å bolagets rörelse, anser jag någon nedsättning av beloppet icke böra ske. Förslaget att detta ersättningsbelopp skall utgå från redan inlutna lösenavgifter, vilka därtill lämna tillgång, biträder jag under framhållande att en sådan användning av dessa avgifter förutsatts i de sakkunnigas beräkning i P. M. den 2 februari 1918 över behållningen av sådana avgifter.

I fråga om höjningen av lösenavgiften för så kallat industrisocker samt om den särskilda ersättningen till mellersta Sveriges sockerfabriks-

aktiebolag ämnar jag senare i dag göra hemställan om avlåtande av propositioner till riksdagen.

Då den framställning angående nedsättning av sockerskatten, som vid gillande av vad jag nu anfört torde böra avlåtas till riksdagen, ankommer på föredragning av chefen för finansdepartementet, hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte förordna, att ärendet skall i denna del för vidare handläggning överlämnas till nämnda departement.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet rörande detta ärende överlämnas till finansdepartementet.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 februari
1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Föredragande departementschefen, statsrådet Thorsson gav tillkänna, att han i anslutning till vad chefen för jordbruksdepartementet tidigare i dag yttrat angående nedsättning av sockerskatten under viss del av innevarande år låtit inom finansdepartementet utarbета förslag till kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

Föredragande departementschefen hemställde härefter, att Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå riksdagen att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbeter för deras räkning under år 1918 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder

— antaga förenämnda förslag till kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse, bil. litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Stig Östergren.